

Orijinal Kaynak: Parten, Bennett. (2021). "The Man who Haunts America", *History Today*, 71(5).

Atıf Şekli: Parten, Bennett. (2021, Temmuz 26). "Amerika'ya Musallat Olan Adam: John Brown", Çev. Gökhan Toka, *Sosyal Bilimler*. sosyalbilimler.org/amerika-musallat-john-brown

Amerika'ya Musallat Olan Adam: John Brown

Bennett Parten

Türkçesi: Gökhan Toka

Pulitzer ödüllü bir tarihçi olan David Bright, bir keresinde şöyle yazmıştı: "Amerika'da bir ırk siyasetimiz olduğu sürece, iç savaş hafızasının politikalarına sahip olacağız." Aslında Amerika Birleşik Devletleri'nin bir ırk siyaseti olduğu sürece, kolayca bu devletin John Brown'ın hayaleti tarafından lanetlenmeye devam edileceğini yazabilirdi.

Uzun boyu, kasvetli ve delici gözleriyle John Brown, 16 Ekim 1859 gecesini Virginia'daki Harpers Ferry'de bir baskın gerçekleştirdi. Planı, kendisiyle birlikte kölelik karşıtı gerilla çetesinin kasabaya bir fırtına gibi girerek federal cephaneliği ele geçirip, silahları köleleştirilmiş insanlara dağıtarak, Amerika tarihinin en büyük köle karşıtı isyanına liderlik etmektir. Fakat bu olağanüstü derecede saçma ve kötü tasarlanmış plan, neredeyse uygulamaya geçememiş başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Brown, yalnızca bir köleyi bile özgür kılamamakla kalmamış aynı zamanda adamlarından çoğunun vurularak öldürüldüğü cephanelikte canlı olarak yakalanıp, devlete karşı isyana teşvik ettiği gerekçesiyle suçlanmıştı. John Brown, yaklaşık olarak iki ay sonra da idama mahkûm edilerek asıldı.

O dönemdeki birçok Amerikalı için Brown küçük bir şöhrete sahipti. Harpers Ferry baskınından önce Osawatomie Kansas¹ hadisesiyle tanınmıştı. 1855-56 yılları arasında Kansas'ta gerçekleşen çatışmalar sırasında John Brown, herhangi bir siyasi otoriteyi ya da devlet oluşumunu tanımayan adamlardan oluşan bir grubu komuta ediyordu. Bu adamlar aynı zamanda kölelik karşıtı olmalarıyla da çoktan ün salmışlardı. Şimdilerde Pottawatomie Creek Katliamı olarak bilinen hadisede Brown'ın oğulları ve Pottawatomie Rifles adıyla bilinen çetenin üyelerinden oluşan bir grup, Lawrence'daki beş kölelik yanlısı yerleşimciyi palalarla katlederek, zorbalığa karşı güçlü bir mesaj vermişti. Bu saldırı onun

¹ Amerika tarihinde "Bleeding Kansas" olarak bilinen bu çatışmalar, köleliğe ve herhangi bir siyasi otoriteye karşı olan birçok komutanın aktif katılımlarıyla gerçekleşmiştir.

ulusal çaptaki etkisini ve ününü arttırmakla birlikte onu bir kanun kaçağı hâline getirmiştir.

Yine de Kansas'taki sergüzeştine ve Harpers Ferry'de yaptığı ayaklanma girişimine rağmen, buna müteakip yapılan yargılaması ve idam edilmesi bizlere John Brown'ın hikâyesini verdi. Bu yüzden Brown, vahşiliğiyle, gök gürültüsünü andıran gözleri ve şiddetiyle hatırlandı, Eski Ahit coşkunuyla kendi şehitliğini kucakladı. Kendi kaderi için çoktan hazır olduğunu söyleyerek mahkemeye alay etmek istemişti. Kendisini ve yaptıklarını savunmak için yüzlerce mektup yazdı. Bu mektuplarda amacının yalnızca "Tanrı'nın işi" olduğuna inandığı köleleri özgürlüğüne kavuşturmak olduğunu savundu.

John Brown, hapisanede olduğu süreçte ziyaretçi almaya devam etti ve bu da ona gazetecilerle konuşarak militan kölelik karşıtı mesajını parmaklıklar ardından yayma olanağı sağladı. Hatta bir keresinde çok yaşlı olduğu ve ölümü çoktan kabullendiği gerekçesiyle, onu hapisten kaçırmak isteyenleri de geri çevirmişti. İdam edileceği sırada, cellâdına teslim edilmiş bir not kâğıdı üzerine karalanmış son sözleri ise şunlardı:

Ben, John Brown, artık oldukça eminim ki bu fail toprakların günahları kan akmadan asla arındırılamaz...

Binaenaleyh, J. Brown hem korkunun hem de büyüünün kaynağı olarak, bir Amerikan duyarlılığı hâline geldi. Köle sahipleri onu yerd; köle karşıtları ise onun için gözyaşı döktü ve kilise çanlarını onun onuruna çalarak, tüm hayatını kölelik karşıtlığına adanmış bu adamı bir tür kurban aziz olarak gördüler. Birçok kişi, köle karşıtı olsun ya da olmasın Brown'ın ölü olmasının hayatta olmasından daha önemli olduğunu biliyor gibiydi. Örneğin Ralph Waldo Emerson, John Brown'ın asılmasını İsa'nın çarmıha gerilmesiyle karşılaştırdı; Herman Melville onu bir "savaşın göktaşı" alameti olarak tanımladı.² Nitekim, Brown'ın büyük bir felaketle sonuçlanan 1859'daki ayaklanma girişiminden bir yıl sonra, birlik ordusunun resmi olmayan savaş şarkısı *The John Brown's Body*'yi söyleyerek binlerce asker, özellikle şu nakarat kısmını tekrar ederek cepheye yürüyordu:

John Brown'ın cesedi mezarında çürüyerek yatıyor. Onun hakikati ilerliyor!

Ve onun hakikati gerçekten de ilerledi. İç savaşı takip eden yıllarda Amerika'nın kültürel hafızası Brown'ın izini sürdürdü. Şairler onu andı ve ölümsüzleştirdi, tarihçiler ise onun hayatını ve eski konfederasyonunu araştırdılar, onu itibarsızlaştırmak için ellerinden gelenin en iyisini yaptılar. Çoğu şehit gibi onun ruhu da asla dinlenemedi. Amerikalılar, her zaman onu dirilterek şimdiki politikalara bir cevap olarak kullanma eğiliminde.

Öte yandan, National Association for the Advancement of Colored People (NAAC) derneğinin kurucu üyesi ve Afro-Amerikalı entelektüel W.E.B. Du Bois'nin (1868-1963) 1909'da yazdığı John Brown biyografisinde, onun cesedi savaşın bitmemiş bir işi olarak

² Herman Melville, J. Brown'ın infaz edilmesinden hemen sonra *The Portent* (1859) adlı şiirini kaleme aldı. Melville Brown'ı "savaş meteoru" olarak tanımlarken güçlü bir metafor kullanır. Nitekim meteor çabucak yanan bir gök cismi olmasına rağmen düşerken tüm izleyicilerin dikkatini çekmektedir.

temsil ediliyordu. Jim Crow³ rejiminin gölgesinde ve buna ek olarak “lost cause”⁴ mitine karşı bir anlatı olarak Brown’ın biyografisini kaleme alan yazar, Amerikalılara J. Brown’ın ırklar arası radikal bir aktivist olduğunu ve köleliğe karşı savaşıarak hayatını kaybettiğini hatırlatıyordu. Fakat onun John Brown’ına ülke sırtını dönmüştü.

1960’larda ve 1970’lerde ise farklı Brownlar ortaya çıktı. Malcolm X ve Stokely Carmichael gibi yurttaşlık hakları savunucuları, “şehit John Brown”ı “militan John Brown” ile takas ettiler. John Brown’ın vücudu adeta Amerika’nın başarısız özgürlük vaadinin canlı bir örneğinden fazlası değildi, Amerikan ulusunun uzun soluklu devrimci şiddet tarihinin, beyaz ırkın zulmüyle yüzleşmesinin nefes kesici bir örneğiydi. Amerikan Yeni Sol’unun oluşturduğu anti-ırkçı ve radikal anti-emperyalist militan bir grup olan *The Weather*⁵ organizasyonu bile *Osawatomie* başlığıyla çıkardığı dergide J. Brown’a ve onun misyonuna tazim ediyordu.

J. Brown miti evrim geçirerek devam ediyor. Geçen yıl Birleşik Devletler’e ait bir yayın kuruluşu *Showtime*, yazar James McBried’in *Good Lord Bird* adlı romanından

³ 1830’lar ve 40’lar boyunca, beyaz şovmen Thomas Dartmouth Rice (1808-1860), bir kölenin modellendiği iddia edilen popüler bir şarkı ve dans eylemi gerçekleştirdi. Bu karaktere Jim Crow adını verdi. Rice yüzünü kömürle karartıp, bir soytarı gibi davrandı ve Afro-Amerikalı yerel İngilizcenin abartılı ve çarpık bir taklidi ile konuştu. 1900’lerde ise “Jim Crow Yasaları” olarak gündelik hayatta ırksal ayrımı öngören birçok uygulamaya ilham kaynağı oldu. Örneğin dönemin en etkin ulaşım aracı olarak kullanılan trenlerde siyah ve beyazlar için ayrılan vagonlar yapıldı. Bu yasalar, insanlık tarihin gördüğü en büyük ırkçılık sembolü olarak hâlâ hatırlanmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Fremon, David K. (2000). *The Jim Crow Laws and Racism in American History*, New York: Enslow Publishers.

⁴ The Lost Cause yani Kayıp Sebep, savaşı konfederasyonların bakış açısıyla mümkün olan en iyi şekilde sunmayı amaçlayan Amerikan İç Savaşı’nın (1861-1865) bir yorumudur. Birçoğu eski Konfederasyon generalleri olan beyaz Güneyliler tarafından, savaş sonrası ekonomik, ırksal ve sosyal belirsizlik ortamında geliştirilen kayıp neden, “eski Güney”i ve Konfederasyon savaş çabalarını yaratarak romantikleştirdi ve genellikle bu süreçte tarihi çarpıttı. Bu nedenle, birçok tarihçi kayıp nedeni bir efsane olarak etiketlemiştir. Bu elbette, Konfederasyon geçmişinin nostaljisine köleliğin dehşetini kolektif olarak unutmanın eşlik ettiği önemli bir kamusal hafıza örneğidir. Yenilginin onursuzluğundan korkan beyaz Güneylilere bir rahatlama hissi veren kayıp Sebep, savaşı takip eden yıllarda, Kuzey ve Güney’i uzlaştırmak için yararlı bir araç olarak gören beyaz Amerikalılar tarafından büyük ölçüde kabul edildi. Oluşturulan bu kavramın içi şu gerekçelerle dolduruldu: “İç savaşın kayıp nedeninin yorumlanması genellikle aşağıdaki iddiaları içerir: Afrikalı Amerikalılar, efendilerine ve Konfederasyon davasına sadık ve özgürlüğün sorumlulukları için hazırlıksız olan ‘sadık köleler’ idi. Konfederasyon, yalnızca birliğin insan ve kaynaklardaki ezici avantajları nedeniyle askeri olarak yenildi. Konfederasyon askerleri kahramanca savaştı ve hepsi azizdi. Tüm konfederasyonların, belki de tüm Amerikalıların en kahramanı ve azizi Robert E. Lee’ydi. Güneyli kadınlar Konfederasyon davasına sadıktı ve sevdiklerinin fedakârlığı ile kutsandılar.”

⁵ The Weather Underground ya da Weatherman olarak bilinen kuruluş, 1960’larda üçüncü nesil Marksistler tarafından kurulmuş anti-ırkçı ve anti-emperyalist devrimci bir yapılanmadır. Organizasyon ismi ünlü şarkı yazarı ve besteci Bob Dylan’dan esinlenerek konulmuştur. 1960’larda “Yeni Sol” olarak ortaya çıkan bu hareket bilindiği gibi küresel çapta devrimci şiddetin meşru bir hak olduğunu savunur. Elbette devrimci şiddetin gerekliliği Lenin ile birlikte nihayete erdirilen Sovyet Devrimi’nden sonra ivme kazanmış bir argümandır. Hareket 1960’larda ve 1970’lerde SDS yani Student for Democratic Society adıyla oldukça aktifti. Ayrıntılı bilgi için bkz: Veron, Jeremy Peter. (2004). *Bring the War Home: The Weather Underground, The Red Army Faction, and Revolutionary Violence in the Sixties and Seventies*, California: University of California Press; Gilbert, David. (2012). *Love and Struggle: My life in SDS, The Weather Underground, and Beyond*, California: PM Press.

uyarlanan ve J. Brown'ın kanlı baskının hikâyesini, *Little Onion* adlı bir Afro-Amerikan çocuğun gözlerinden anlatan televizyon programı yayınladı. Hiciv türünde ve son derece saygısız bir şekilde Brown'ın hayatının yerildiği *Good Lord Bird*, kölelik karşıtı olan tahrik edici bir mitolojiyle birlikte beyaz bir kurtarıcının kendi paradisine dönüşmüştür.

Köleliğe karşı savaşta en çok söyleyecek sözü ve en çok kaybedecek şeyi olan John Brown değildir, köleleştirilmiş olanlardır. Bu belki de şimdiki zamanımızda beyazların farkındalığına yapılan üstü kapalı bir uyarıdır?

John Brown asla ölmez çünkü o, ülkenin kendi tarihinden ve politikalarından —ki o politikaların beyaz ırkın üstünlüğüyle ilişkili bir şekilde evrim geçirerek devam ettiğini belirtmek gerekir— hesap sorar. Onun anısı, kapanmamış bir hesap niteliğinde olduğu gibi aynı zamanda da bir ilahidir. 2021 yılında, Amerika gibi —ve dünya— kölelikle boğuşan ülkeler, onun hayatından sonra da devam eden uzun kölelik karşıtı mücadelesini hatırlarken bir şey oldukça açıktır: Onun “hakikati” ilerlemektedir.

Kayda Değer Akademik Metinler mottosuyla, 10 Ağustos 2015 tarihinde yayın hayatına başlayan *sosyalbilimler.org*, sosyal bilimler meselelerine yoğunlaşan, gönüllülük odaklı, açık erişim, akademik bir web sitesidir. Hakkında detaylı bilgi almak için sosyalbilimler.org/hakkinda sayfasını, ekibimizde gönüllü olarak görev almak için sosyalbilimler.org/basvuru sayfasını ziyaret edebilirsiniz.

Facebook, Twitter, Instagram ve YouTube'da @sosbilorg kullanıcı adıyla *Sosyal Bilimler*'i takip edebilirsiniz.

sosyalbilimler.org/abonelik sayfasından e-bülten aboneliği olarak, her pazar günü, o hafta içinde *sosyalbilimler.org*'da yayımlanan çalışmaların tamamını size gönderilecek bir e-posta ile alabilirsiniz.

sosyalbilimler.org'da yayımlanan metin, video ve podcastlerin paylaşıldığı Telegram grubuna t.me/sosbilorg adresinden katılabilirsiniz.